

sequenti sub titulo de tunica et manipulo dicitur. Hoc officio vult qui tante mundicie est quod ipsi exemplo et concilio ceteris sordibus criminum lauentur. **C**hristus hoc officium exercuit quando in cana galilee de aqua vinum fecit. et quando cena facta mittens aquam in pelum pedes discipulorum lauit. Canon adstant pape. lxxij. vantinianus in fine videtur inuere quod imperator debet ordinem subdiaconatus habere ubi dicitur: **A**diutor et defensor tuus ut meum ordinem decet semper existas: sed non est ita. gerit tamen illud officium: quoniam in die ordinationis sue: receptus primo in canonicum a canonice sancti petri ministrat domino pape in officio subdiaconatus parando calicem et huiusmodi faciendo. Quidam etiam dicunt ut non. ff. de rerum di. l. sancta quod sit presbyter. Iuxta illud cuius merito quis nos sacerdotes appellat. Imperator est pontifex dictus est. put in tractatu de episcopo dicitur

De dyacono

Rubrico.

Dyaconi grece dicuntur bebrati: ce leuite: latine vero ministri siue assumpti siue offerentes secundum Isidorum. xxxi. di. lex. xxi. di. eleos. **D**yaconorum quidam ordo in libro numerorum a tribu leui filij. Jacob sumptisse legitur exordium. et inde leuite. i. assumpti vocabantur: quoniam assumpti sunt ad auxilium sacerdotum ut Eleazar et Ithamar. Dominus enim ad moysen locutus est dicens: Applica tribum leui et fac eum stare in conspectu Aaron sacerdotis et ministrent ei ut excubent et obseruent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonij ut custodiant vasa tabernaculi seruientes in ministerio: sicut enim in sacerdote consecratio ita in dyacono ministerij dispensatio habetur ut iam dicitur. **A** quinquagesimo autem anno iussi sunt leuite vasa custodire et a. xxv. annis et supra iussi sunt in tabernaculo deferuire: tanquam etatis ad onera portanda robuste: qui possunt archam federis mensam propositionis et vasa tabernaculi deportare quod et in nouo testamento recolitur cum dyaconibus supra sinistram humerum stola imponitur. et in diebus ieiuniorum super eundem humerum casula complicatur: quia quicquid laboris in hac vita sufferimus tanquam in sinistra portamus: donec a sinistra transcamus in dextram in qua requies habemus. Hinc etiam dyaconi cardinales mensas lateras altaris humeris suis in die cene ad sacrarium deportant: et in sabbato sancto ad altare reportant. Ipsi quoque semper sumus pontifici velut archam federis deportant. Non ergo dyaconus dalmaticas: nec subdiaconus tunicellam in diebus ieiuniorum in officio misse portat propter rationem in iij. pte sub ti. de dyacono: et in sexta pte sub ti. de septuagesimo scripta. sed casulas seu planetas super humerum sinistram complicatas gerant: non replicatas

tas a dexteris et a sinistris sicut facit sacerdos ab alteriori pte super brachia eleuatas. Subdiaconus tamen epistolam lecturum illam deponit: quia lecta eam resumat et dyaconus euangelium lecturus illa exuit et eam dicens plicatam super sinistrum humerum imponit et sub brachio dextro ligat: ita quod ab humero sinistro ad latus dextrum ad modum stole descendat: sicut circuncinctus eam tenet donec dicat illa ultima oratio post communionem. tunc enim illam induit sicut prius. **M**issa vero finita tamen subdiaconus quod dyaconus illas deponit. **S**ane hec diuina plena sunt misterio. planetas vera replicatas bis temporibus portat. **P**rimo propter iam suprapositam rationem. **S**ecundo eas portat ad ostendendum quod ipsi ad tantam perfectionem in illis tenentur ad quantam sacerdotes in alijs diebus. et ad notandum quod ex charitate que per planetam significatur ministrant et non ex timore. put in veteri lege fiebat que erat lex timoris et non amoris sicut non ut presertim tempore ieiunij quod sine charitate factum meritorium non est. **S**erunt autem illas ab anteriori pte eleuatas ut liberior valeant ministrare: et ad ostendendum quod ipsi iuxta apostolum ad breues que retro sunt obliuiscuntur ad anteriora ferunt: portat etiam illa super brachia eleuatas ad significandum quod opere debet charitate ostendere: quam gerit in mente. per manum enim et brachia charitas congrue designat: non autem replicatas a dextris et a sinistris. put facit sacerdos ad insinuandam dissimilitudinem potestatis et officiorum suorum. Subdiaconus tamen epistolam lecturus tanquam officio suo facturus illam deponit. ipse namque ex officio veterem legem representat. **U**nde et epistole quodammodo de veteri lege sumuntur sub qua non est ex amore ut premissus est sed ex timore seruiebatur: quod ergo illud durauit quoad lex durauit: ideo ad hoc figurandum donec epistola finiatur non tenet planetam que amore designat. **D**yaconus vero euangelium legens eam non deponit sed iuxta modum stole suo officio competens illam sibi coaptat: quia eius officium est docere in euangelicam que est lex amoris predicare: et hoc ex amore quod facit iugum domini suauiter quod iugum ex quo omnia mundana premuntur per stolam super sinistrum humerum significat. **L**ingitur autem planeta idest charitate ab humero sinistro in latus dextrum ut sit ei suauiter iugum domini in prosperis et in aduersis que per leuam et dextram designant tanquam armatus in humeris contra aduersa et surcinctus in latere contra mundi suauia seu prospera. **R**ursum dyaconus duplex gerit officium. scilicet predicandi populo. unde lecturus euangelio dicit populo: Dominus vobiscum. et ministrandi sacerdoti. Nepe propter predicandi officium casula super humerum portat: quia predicator in presenti vita opera populi portare debet quod a legali sacerdote tractum est: quod dominum sacrificabat summatas baltbei super humerum re flectebat. per eo vero quod sacerdoti ministrat. et quod propter in

stantes necessitates ire atq; redire habet dexte-
ram habere debet expeditam et liberam. Unde in
tholetano concilio. xxv. di. vnum. ita legitur vnu
orariū oportet leuiter. gestare in sinistro humero
propter quod orat. i. pro eo quod predicat. Preterea sub
diaconus et diaconus lecturi deponunt casulas
quasi phitētes non esse vestē propter sed ob reue-
rentiā tēpōis recipere comoditatem. Denique circa
finē missę diaconus planctam induit: ad notan-
dū quod non sufficit opus ex charitate inchoare nisi
et in charitate perficiat. Tercio etiā dici potest quod
diaconus casulā induens innuit se esse predicatorem
qui in delectatione ferueat: et vite deplatiue inibit
dū vero se illa precingit: et humero duplicatam
imponit opus predicationis: orationis: et lectionis:
intromittit: et primo in necessitatibus subuenit
quā reflectit in dextrā cū oīa refert ad sūmū bo-
nū. Et sic dū casulā induit Mariā dū precingit
representat in ministerio Martham. Quarto
dum diaconus ieiuniorū tempore casulā super
humerū replicat quasi gladiū contra hostem vi-
brat ut dicit in p̄hemio. iij. partis. In nouo hō
testamēto ordo iste ab aplis sūpsit initū quod septē
viros boni testimonij plenos spiritu sancto dya-
conus eligerūt ut iā dicit. vii. et sci patres decre-
uerūt. xxiij. di. diaconi: et c. se. vt in matrice eccle-
sia septē diaconi circa altare pōtisci in celebra-
tione missę assistūt. Hi i apocalypsi dicūtur septē
angeli tuba canētes: quia illos est alta mysteria
de superna inspiratione foris resonare. Hi sunt
septē candelabra aut ea qui xpi luce euāgelij alijs
ostendere debēt. Hi dicūtur septē tonitrua quod
terribiliter cōminari debēt quod oīs arbor que non
facit fructū bonū et cetera de decem. quāuis in fi.
xxij. di. diaconi et c. se. Hi p̄conis more balā ad-
monēt ad orādū et genua flectendū. Ad eos quod
dē p̄tinet assistere sacerdotibus et ministrare in
omnibus que agūt in sacramētis xpi: in bap-
tismo. i. in crismate: in patena: et in calice. oblati-
ones. i. hostias. inferre et disponere. in altare con-
ponere etiā. i. ornare mēsas dñi. i. altare atq; festi-
re: crucē ferre puta in processione: et predicare. i.
legere euāgelij et apostolū. i. epistolam puta sub
diacono deficiente. xxv. di. perlectis: exē de ci.
quāuis in fi. Nā sicut lectoribus vetus testamē-
tū: ita diaconus nouū predicare. i. legere p̄ceptū
est. Sicut. n. dñs donec euāgelij predicauit mi-
nister fuit. Juxta illud non veni ministrari sed mi-
nistrare ita nulli magis cōuenit euāgelij legere
quod diacono qui minister interpretatur. Vñ cū or-
dinat ideo stolā per quē xpi iugū significat acci-
pit: quia euāgelij de quo ipso iugo continetur
lecturus est. Ad ipsū quoque pertinet officiū p̄cū
i. dicere letanias et recitatio nominū eorū qui or-
dinādī vel etiā baptizandī sunt: ipse p̄monet au-
res adhibere ad deū cū dicit humiliare capita
vestra deo: vel humiliare vos ad benedictionē
Ipse hortatur clamare dicēdo kyrieleyson i ro

gationibus: ipse donat pacē. s. subdiacono: vt sal-
tē cū dicit dñs vobiscū et annūciat festiuitates:
¶ Nec siquidē et alia plura ad eius p̄tinet officiū
quod in canonibus die. xxiij. di. diaconi. et c. le-
gimus. plenus cōtinent: debēt et tāq; oculi epi
cūcta circūlustrare et epō referre. xxiij. di. dyaco-
ni ecclesie. et c. se. vsq; ad. §. compagis: non tñ de-
bent baptizare nec dñicū corpus dispensare nisi
in necessitate. s. epō vt presbytero absentibus et
iubentib; nec possūt calicē benedicere. Non de-
bēt et inter sacerdotes vel corā eis vel sup̄ ipsos
nisi eorū iussu sedere: possūt tñ in cōuētū presby-
terorū rogati predicare. Diacones tenēt loca quod
ternionū qui apud gētiles erāt. ¶ Sane sicut in
canone xxiij. di. diacon; legi; diaconus cū or-
dinat solus ep̄s qui eū bñdicit man; suas super
caput illi; imponit: quod non ad sacerdotij sed ad
minist. i. i. ad diaconatū cōsecrat. i. ordinat.
¶ In actibus tamē ap̄lorū ita legi;. Nos statuerūt
ante aspectū apostolorū et orātes imposuerūt ma-
nus sup̄ eos. In quo ostēdit non solū ep̄m: verū
etiā presbyteros: tūc astātes debēt manū sup̄ dy-
aconū duz ordinat imponere. Nūquid enī plus
pōt precari solus ep̄s quā plures ap̄li imponētes. n.
manū non dāt sc̄m spiritū sed orāt vt sup̄ eos ve-
niat. Cū igit vltus oīm donorū non sit in vno sed
in plurib; merito plures man; iponūt vt vnu-
q; dñm de p̄cet vt p̄tē de spū scō tribuit ordi-
nādo ad instar Moysi de cuius spū dñs dedit
septuaginta viris. Ideo fit manus impositio sup̄
ordinandos: quod p̄ manū opa: per digitos spiritus
sci dona: per caput hō mētē intelligimus. Recte
ergo manus imponit: quod donis spūs sancti in mē-
te imbuti ad opa xpi. mittūt. De man; impositi-
one sub ti. de epō dicit. ¶ Et cū diacono man;
imponat: ex de sacra. non ite. c. si. querit quā qñ
postea fit p̄sbyter ei man; imponit iterato. ¶ Res-
pōdeo quod per cōsecrationē trāsit de ope ad opus. i.
ministerio ad dei imolationē. quod sicut nec illud
nisi grā dei adiuti agere non valemus. Suspensio
hō manū fit dū oīo sup̄ caput effūdīt ordinādī
ex de sacra. non ite. c. si. ¶ Et nota quā tunc et sup̄
cōfirmatos in frōtib; et cū sal et aqua palle altar;
vestes sacerdotales et huiusmōi bñdiciūt: id hec
manū suspensio fit quod virtus quādam manib; cōse-
cratis inest: que qñ suscitāt dū bñdictio cū huius
modi manū suspensione sup̄ res effūdīt bñdicē-
das. Unde apostolus monens discipulū inquit
moneo te ut resuscites gratiā dei que est in te p̄
impositionem manū mearū secūdo ad thimo-
te. c. Unde sicut corde per effectum: sic corpore
per suspensionem manū deuoto excitetur. non
enī solū in rebus animatis: verū etiā in rebus
inanimatis virtus consistit. Unde nonnulli asse-
rūt quod hūte venialia tēpli si qñ illud ex deuotio-
ne ingredīt venialia in ea delect. Rursus suspē-
sio hōi. platōe exorcismo potissime fit quod sacer-
dos ipso corporis actu fugādo diabulo virtute

consecratōis manū cōmīnetur. Tercio pōt dici q̄ dispēlatio sacramētōz soli deo principalit̄ ministris hō ecclesie ministerialit̄ cōpetit. ipsi enim nīhil a se sed a principali habēt agente. Quia ergo in sacramentōz dispēlatione vesiū vel aque et huius benedictiōe seu cōsecratione aliq̄ spūal̄ sanctificatio cōferit quā ministri de suis mei itis nō cōfici debēt ab ipso deo corde et ope postulante. cōgruū est hoc per eleuationē seu suspēsiōez manū p̄ quas opa intelligūtur exprimi. Unde tēn. iij. Leuē? corda nostra cū manib⁹. **¶** Diaconus dalmatica vti ut discat occultā rationez sublimiū indagare. Unde in quibusdā c. cletys ea nō nisi in festis vti q̄ discipuli sublimia nō intellexerūt: nisi postq̄ dñs est glorificat⁹: et vti ea sine asbis tpe oblatiōis et lotiōis tñ: sicut statuit **Zoç m⁹** papa. xciij. di. dyaconus sedeat. lxx. **¶** Ad hoc dyacono cū ordinat⁹ tradit⁹ sub certis x̄bis stola et codex euāgelij q̄ res et x̄ba sunt hui⁹ sacramēti substantia. cetera sūt in solēnitatē. Ideo aut̄ stolam accipit q̄ euāgelium per qd̄ ingū figurat⁹ lectur⁹ est. Hoc officio vti q̄ corpus et sanguinē x̄pi discrete dispēsat: et q̄ ad orādum et vigilandū in sui exēplo alios hortatur. **¶** Christus hō hoc officii exercuit quādo post cenam sacramētū corporis et sanguinis sui p̄p̄is manibus discipulis dispensauit: et itē q̄n ap̄los hortat⁹ ē ad orandū dicēs: vigilate et orate et c. et quādo euāgelij predicauit.

De sacerdote. Rubrica.

Sacerdotalis ordinis institutō a veteri lege exordium sumpsit. dñs nāq̄ legē precepisse Moysi: apostolica inquit fratrem tuū Aaron ad te cū filiis suis de medio filiorū israel ut sacerdotio tibi fungatur. Unxit ergo Moyses aaron in maiore sacerdotē: filios vero illius in minores. Unde p̄pheta inquit Moyses et aaron in sacerdotibus ei⁹. i. primi et summi inter sacerdotes fuerūt. Ipse tñ Moyses prior fuit q̄ aarō ordine et maior administratiōe xxiij. di. sacro i glo. hinc ē q̄ Moyses illū instruebat et tanq̄ minore redarguebat de pe. di. iij. inter b̄ sed quo ad cōsecrationē sacerdotalē pares fuerunt. Moyses aut̄ nō offerebat ostias: sed soluz voto p̄ p̄lo. xxxvi. di. siq̄s vult. lxxviij. di. decreuit. Ante legē etiā sacerdotes fuisse legūtur. Unde melchisedech: Iustus sacerdos dei altissimi legē extitisse. cui decimas ex oibus spolijs Abraam tanq̄ sacerdoti p̄soluit. Erāt aut̄ multi minores sacerdotes quos cananicos cōiter appellabāt: et vn⁹ erat summus sacerdos quē vocabant specialit̄ aq̄barchū. Sed et dauid. xxiij. summos sacerdotes instituit: sedecim de eleazar et octo de Ithamar: quib⁹ tamē oibus vnū p̄fecit quē statuit principē sacerdotū et singulis p̄

sorten vltis sue diuisit ebdomadas: quaz octaua puenit Abie de cui⁹ genere Zacharias pass Joannis baptiste descendit. **¶** In no. quoq̄ test. christus maiores et minores sacerdotes cōstituit videlicet. xij ap̄los et septuagintaduos discipulos per ap̄los electos q̄s p̄mittebat binos in oēm ciuitatē et locū quo erat ipse venturus. xxi. di. in noua. Sicut enī de⁹ p̄ Moysē sumos p̄tiffices regēdis populis in lege p̄fecit: et ad eoz societates et opis adiumentū sequentis ordinis viros et secūde dignitatis elegit. Nam in leazarō et Ithamar filius Aaron p̄ne trāstudit plenitudis abundantia: ut ad hostias salutare et frequētoris officij sacramēta ministeriū sufficeret sacerdotū. Et sicut in Beremo p. lxx. viroz prudentium mentes Moysi sp̄m p̄pagauit: quib⁹ ille vsus i populo innumerabiles multitudines facile gubernaret sic et christus apostolis suis discipulos ad didit quibus illi totū orbem sanctis p̄dicatiōib⁹ repleuerūt: sicut hec et alia in pontificali subordinatione sacerdotis habent. Apostolorū itaq̄ vires maiores obtinēt sacerdotes. i. epi qui dicuntur sumi. i. q. viij. accusatio de con. di. v. manus: et c. de his. discipulorū hō minoz. i. p̄sbyteri. Petri aut̄ quasi in sumū sacerdotē elegit ei p̄ oib⁹ clauēs regni celoz tradēs et ipm p̄ ceteris ponēs caput et fidei fundamentū inquit: Tu es petrus et super hāc petra edificet. ec. mc. xxi. di. in nouo. **¶** Iuxta illud p̄phete: Pro patrib⁹ tuis nati sunt tibi filij et c. lxxviij. di. quoz. Apostoli hō epos p̄sbyteros et lenitas ordinauerūt: sicut in p̄bemo b̄ ptis dictū ē. Sacerdotes ei go sūt successores. lxx. viroz quib⁹ dñs Moysi sp̄m p̄dagauit. et lxx. discipulorū: sicut epi sūt vicarij Moysi et ap̄lorū. **¶** Ecce fm Isidorū. xxi. di. clericos. P̄sbyter grece latine senior interpretat nō mō p̄ etate vel decrepita senectute: s̄ p̄pter honore et dignitatem quā acceperūt. Senect⁹ enīq̄ venerabilis ē et canis sūt sensus hoīs cū de trāsta. q̄to. y. q. vi. anterior. Unde et dñs inquit ad Moysen: Congrega mihi. lxx. viros de seniorib⁹ israel quos tu nosti q̄ senes sūt populi et magistri. P̄sbyter ei go fm Dic. xciij. di. legim⁹ ad fi. nomē est etatis: epos hō dignitatis. Porro sicut in libro numerorū legitur Moysi p̄cipi ut eligat p̄sbyteros. i. seniores. lxxviij. di. porro. vnde in prouer. dicē: Gloria senū ē canicies. Hec hō canicies sapientiā designt de qua scriptū est. Canicles hoīz prudentia est. Cūq̄ nō ingētis et eo ampli⁹ annis ad Adā vsq̄ ad Abraā vixisse hoīs legam⁹. null⁹ alius p̄m⁹ appellat⁹ ē p̄sbyter. i. senior nisi Abraā q̄ m̄to pauciorib⁹ annis vixisse cōuincit. Nō ergo p̄p̄ decrepitā etatē: sed p̄pter sapiētiā p̄sbyteri nominant. P̄nc ē q̄ illi duo iudices qui falso iudiciauerūt Susannā p̄sbyteri vocati sūt. qui autē p̄sbyteri nūc nūcupant olim principes ppli: ut Ebez: Batban et Abiron vel magistrat⁹ aut magistri templi: ut Nicodem⁹ et maliel dicebantur